

türbeden çıktığınızda kalbinizin genişliği sanki dar sokakların arasını genişletivermiştir bir anda... İşte böyle bir şahsiyettir Mahmud Hüdayi, Aziz Mahmud Hüdayi...

1541'de kaderden eman alan bir serüvendir bu; başlangıçta suflî alemde nazar edilen sonrasında ulvî alem için âb-ı hayat olan. İsmiyle müsemmadır. Övülmeye değerdir. Elbet bir gün "Azîz" olacaktır Mahmud, "Hüdâ"ya giden bu yolda.

Sivrihisar'da destûr dediği ilim hayatı, İstanbul'da kemâle erer. Ve talebesi olduğu Nâzırzade Ramazan Efendi'ye İstanbul'da muîd -müderris yardımcısı-, Mısır ve Şam kadılıklarında nâib olur. Sadık olur. Hizmete teslim olup O'nda huzur bulur. Derken 981/1573'te Bursa Ferhâniye Medresesi'ne müderris, Câm-i Âtik mahkemesine nâib olarak atanır. Hasıl-ı kelim; bir eliyle Hz. Ömer'e müşebbeh adalet, diğer eliyle talepkârı olduğu ilmi dağıtır. Bir yandan da tarikat babından geçerek ilah-i aşk şarabından yudumlamaya başlar. Öyle sarhoş olur ki mey bile utanır buna; sebep ben miyim diye... [2]

Kadı Mahmud Efendi, halk nezdinde zekâveti ve adaleti ile bilinmektedir. Bursa kadısı olarak vazife yapan Mahmûd Hüdâyî, kadılığı esnasında bir gece rüyasında Cehennem'i ve Cehennem'in ateşinde tanıdığı bazı kimselerin yandığını görmüştür. Bu korkunç rüyanın verdiği dehşet ve üzüntü içindeki günlerde, bir hanım bir dava ile çalar Kadı Efendinin kapısını. Bu dâva Mahmud Efendinin son davası olmuştur. Zira bu hanımın fakir kocası "Eğer bu sene de hacca gidemezsem seni üç talak ile boşadım." demiş ve o günlerde Bursa'da, halkın mânevî terbiyesi ile meşgûl olan evliyâullahtan Muhammed [Üftade](#) 'nin himmeti ile 2 günde hacca gidip geldiğini iddia etmektedir. Kâdı Mahmud Efendi, hayret ederek, mahkemeyi hacıların dönüşüne bırakır. Aradan günler geçer. Bursalı hacılar nihayet gelir. Mahkeme gününde şâhid olarak, fakirin hac vazifesini yaptığını, hatta verdiği emanetleri getirdiklerini bildirirler. Kâdı Efendi, şahitlerin verdiği bu ifade ile davacı hanımın nikâhı fesh etme isteğini reddeder ve sırmalı kaftanı ile tüm ihtişamını yanına alıp varır Üftade Hz.nin kapısına.

Mekân ve zaman tanımayan bu Allah dostunun kapısına varıp, ilim talep edecektir ancak aldığı cevap O'nun tüm hayatını değiştirir elhamdülillah. *(Bu "elhamdülillah" aslında bu satırın yazarı olan fakirin kendisi içindir. Zira Kadı Mahmud Efendi varmasaydı Üftade'nin kapısına, belki hizmetkâr olmayacaktı bu fakir bu yolun kapısında)*

"Burası yokluk kapısıdır ve biz bu kapının kuluyuz. Hâlbuki sen varlık sâhibisin. Bu hâlde ikimizin bir araya gelmesi mümkün mü? Senin ilmin, malın, mülkün, şânın ve mâmûr bir dünyân var. Bizim gibi kulların Allahü Teâlâ'dan başka kimsesi yoktur."

İşte bu cevap ile her şeyini kapıya bırakır ve Hocasının sözü ile aylarca kaftanı ile ciğer satar sokaklarda. Ne istenirse aşkla yapar Derviş Hüdayi. Hocasının en yakın hizmetinde bulunmak nasip olur bu dervişe.

Müderislik ğam u derd u belâdır
Kada hod cânib-i Hakk'tan kadâdır

Allah takdir buyurur; Üftâde Hazretlerinin kapısında üç yıl süren seyr ü sülûktan sonra hılâfet mertebesine ulaşır. Dem bu demdir. Ve Hüdâyî, Sivrihisar'a giydiği taçla geri döner. Başlar âdemoğlunu irşâda, ruhları şâda... Burada altı ay kalır. Derken yüreğinde hasretle Bursa yollarında bulur kendini. Teslimiyetle Şeyhinin kapısına yüz sürer. Ve ecel gelir; Üftâde'nin nasibine ölüm, Hüdâyî'nin yüreğine ateş düşer. Tekrardan Sivrihisar, ardından Rumeli ve sonraları nihayet İstanbul... Yollar Hüdâyî'nindir vesselam... [3]

Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri'nin İstanbul'a geldiği yıllarda Osmanlı tahtında III. Murâd Han bulunmaktaydı. Bu pâdişâh, başlangıçta gerek Devlet-i Aliyye'nin geniş sınırlarına ve ihtişâmına, gerekse yaşının gençliğine ve zindeliğine aldanarak aşırı bir güven ve rahatlık içinde hareket ediyordu. Bu sebeple birtakım noksanlıklar da hâliyle yaşanıyordu. İşte bunu farkederek Hüdâyî Hazretleri, hiç kimsenin cür'et dahî edemeyeceği bir vazîfeyi, yâni sultanı irşâd vazîfesini zarûreten üstlendi. III. Murâd Han'a onu Hakk ve hakîkate yönlendirici mektuplar yazdı. Bu mektupların, mâhiyetlerine göre, gerektiğinde yumuşak, gerektiğinde sert bir üslûbu hâiz olması, Hazret-i Hüdâyî'nin bu irşâd vazîfesinde ne kadar salâhiyet, tasarruf, nüfûz ve te'sîre mâlik olduğunu göstermesi bakımından cânib-i dikkattir. Zîrâ celâdeti sebebiyle III. Murâd'a bu îkâzların, yüksek seviyede bir mânevî tasarrufu bulunmayanlar tarafından yapılması mümkün değildi. Muhtelif zamanlara âid mektublardan bazı bölümler şöyledir:

"-Sultanım! Şerîat gemisine binip takvâ yelkenlerini açarak hakîkat denizinde Hakk'a muhabbet rûzgârıyla itidal ve istikamet üzre yol al! Zâhirin ve bâtının şartlarını, yâni şerîat ahkâmı ile tarîkat ve hakîkat esaslarını tam olarak yerine getir! Adâlet dedikleri, işte budur.!"

"-Seâdetli Pâdişâhım! Sizin saltanatınız zamanında olan kuvvet, kudret ve şevket hiçbir zaman olmamıştır... Ancak biliniz ki, Allâh ve Rasûlü'nün biricik arzusu, zulmün kaldırılıp adâletin ikâmesidir. Bid'atlerin atılıp sünnetlerin icrâsıdır."

"-Sultanım! Allâh'ın kulları sizden şefkat ve merhamet bekler. Eğer halka şefkat ve merhametle muâmelede bulunmazsanız ihânet etmiş olursunuz! Bu durumda onlar, kırık gönüllerle nefret içerisinde sizden yüz çevirirler. Yapageldikleri hayır-duâyı da

keserler..."

"-Sultanım! Sakarya suyunu geçip odun tedârikini murâd etmişsiniz. Halk bundan çok memnun olmuştur. Zîrâ ihtiyaç çoktur. Merhûm dedeniz Sultan Süleyman Han, Kâğıthâne suyunu getirip halka bununla ziyâfet çekmişti. Siz de odun getirerek fukarâyı sevindirdiniz."

"-Sultanım! Bizim işimiz ashâb-ı gurur ve gaflet olanları nasîhat ve vaaz ile ikâz ve irşâd eylemektir. Takvâ yoluna girip amel-i sâlih işlemeye teşviktir. Böylece ıslâh edici sâlihlerden olmak, Cenâb-ı Allâh'dan murâdımızdır. Müfsid ve müstedriclerden olmaktan Allâh'a sığınırız."

Bu şekilde kıymetli nasîhat ve irşâdlarıyla başta sultan olmak üzere bütün devlet ricâli arasında te'sîr ve nüfûzu artan Hüdâyî Hazretleri, Ferhad Paşa ile Tebriz seferine de katılmış ve orduya manevî kumandanlık yapmıştır.

Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri'nin Sultan I. Ahmed ile münâsebet halkasının ilkinin teşkil eden rü'yâ tâbiri hâdisesi pek meşhûrdur. Bu tâbirle birlikte Hüdâyî Hazretleri'ne alâka ve hürmeti son derece artan I. Ahmed Han, Hazret-i Pîr'in ilâhîlerine nazîre yazacak kadar onda fânîleşmiştir.

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-'ın rü'yâ tâbiri ilminden son derece nasîbdar olan Hüdâyî -kuddise sirruh-'un, bu yönüyle cihan sultanlarını istikâmetlendirmesi ve yapmış olduğu tâbirlerdeki isabeti, onun bu husustaki liyâkat ve salâhiyetinin bir nişânesidir.

Birgün Sultan Ahmed Han, çok sevdiği üstâdı Hüdâyî Hazretleri'ne kıymetli bir hediye göndermişti. Fakat Hazret-i Hüdâyî kabûl etmedi. Bunun üzerine Sultan Ahmed, hediyeyi uhdesinden çıkarmış bulunduğu için onu devrin şeyhlerinden Abdülmecîd Sivâsî Hazretleri'ne gönderdi. Abdülmecîd Sivâsî Hazretleri'nin hediyeyi kabul etmesi münâsebetiyle de bir ziyâret esnâsında:

"-Efendi Hazretleri! Ben bu hediyeyi daha evvel Hüdâyî Hazretleri'ne göndermiştim. Kabul buyurmamıştı. Fakat siz kabul buyurdunuz!" dedi.

İfâdelerdeki nükteyi anlayan Sivâsî Hazretleri de şu mânidar cevabı verdi:

"-Sultanım! Hazret-i Hüdâyî bir ankâdır ki, lâşeye tenezzül etmez!"

Bu cevaptan memnun olan Sultan, aradan birkaç gün geçtikten sonra Hüdâyî Hazretleri'ne uğradı.

Ona da:

"-Efendim! Sizin kabul etmemiş olduğunuz o hediyeyi Abdülmecîd Efendi kabul buyurdu." dedi.

Hazret-i Hüdâyî de mütebessim bir çehre ile:

"-Sultanım! Abdülmecîd Efendi bir deryâdır. Koca deryâya bir damlacık mâsivâ kiri düşmesi, onun sâfiyetine zarar vermez!" buyurdu.

Bu menkıbe, iki büyük Allâh dostunun birbirlerine olan muhabbet ve tazimlerini, husûsiyle Hüdâyî Hazretleri'nin kemâlini göstermektedir. Zîrâ mânevî münâsebetlerde irşâd vazîfesi dolayısıyla, pâdişâhla yakınlık kuran Hüdâyî Hazretleri, maddî münâsebetlerde ise son derece müstağnî idi. Zîrâ dünyâya meyl ü muhabbeti artırıp mânevîyatı zedeleyebilecek bir tehlike arzeden maddî ikrâmlar, onun asıl vazîfesi olan irşâd faâliyetine mânî olabilirdi. Ancak bazı durumlarda pâdişâh ihsânının reddedilmemesinin de bir ikrâm olduğu an'anesine riâyet etmişse de, aldıklarını dergâh inşâsında, mürîdâna hizmette ve kurduğu vakıf hizmetlerinde kullanmıştır. Bazı hallerde de kendisine takdîm edilen hediyeleri geri göndermiştir. [4]

Günlerin birinde Sultan Ahmed gittiği çarşıda Hüdâyî Hazretlerine tesadüf eder. Hemen atından inerek yerine şeyhi oturtur ve kendisi de atın arkasından yaya olarak yürümeye başlar. Zatın gönlü, bu işe rıza göstermez ve şöyle buyurur:

“Sırf şeyhimin duâsı ve emri yerini bulsun diye bindim.”

Manzaranın betimlemesi Üftâde'nin duasına işaret etmektedir:

“Oğlum, padişahlar rikâbında yürüsün.” [5]

I. Ahmed Han'dan sonra II. Genç Osman ile de irtibâtını devam ettiren Hüdâyî Hazretleri, bu yeni ve heyecan dolu genç pâdişâhı da istikametlendirmek husûsunda büyük gayretler sarfetti.

II. Genç Osman ki, Devlet-i Aliyye'nin duraklama devrine girdiğini görerek bu gidişata dur diyebilmek için yeni hamleler tasarlayan ideal sahibi bir pâdişâhdı. Bu arada hacca gitmeye niyetlendi. O zamana kadar pâdişâhlardan hiçbiri, o devirlerde hacca gidiş-geliş takriben bir yıl sürmesi dolayısıyla devlet nizâmı bozulmasın diye şeyhülislâmların müsâade vermemeleri üzerine hacca gitmemiş, hepsi de vekil göndermek suretiyle bu farîzayı îfâ etmişlerdi.

Buradaki nükteyi çok iyi bilen Hüdâyî Hazretleri, Sultan Genç Osman'ın hacca niyetlenip kadîm an'aneyi bozmasını doğru bulmayarak onu îkâz etti, hacca gitmekten vazgeçirmeye çalıştı. Ancak Sultan, gençliği ve tecrübesizliği sebebiyle bu arzusundan vazgeçmedi ve Hüdâyî Hazretleri'nin ısrarlı îkâzlarına rağmen teslîmiyyette zaaf göstererek bu niyetini gerçekleştirme yolunda teşebbüse geçti. Neticede bu teşebbüs, yeniçeriler arasında ciddî bir rahatsızlığa yol açtı. Birtakım fitnecilerin de müdâhil olmasıyla Sultan'ın Hicaz'a gitmesinden maksadın oralardan toparlayacağı bir ordu ile yeniçerileri bertaraf edeceği şeklinde anlaşıldı. Sultan'ın bu hamlesini akâmete uğratmak isteyen zorbabaşılar, derhal hâdiseyi körükleyerek taraftarlarını harekete geçirdiler ve târihte "hâile", yâni dram diye anılagelmekte olan mâlum çirkin cinâyeti işlediler.

Bu hâdisе, Hüdâyî Hazretleri'nin mânevî îkâzındaki sır dolu ısrarın ehemmiyetini hazin bir şekilde sergilemiştir. Devlet ricâlinden diğer bazıları ise, ortalığı saran anarşiden korunabilmek için Hüdâyî Hazretleri'nin dergâhına sığınmışlar, böylece kendilerini azîm bir tehlikeden muhâfaza edebilmişlerdir. Zîrâ Hüdâyî Hazretleri'nin dergâhına gerek devlet, gerekse ehl-i şekâvet herhangi bir müdâhalede bulunamazdı. Bugünkü tâbirle dergâhın âdetâ dokunulmazlığı vardı. Dolayısıyla buraya sığınanlar, öldürölmek istenen kimseler bile olsa, kılına dahî zarar gelmez, haklı iseler Hazret-i Pîr'in delâletiyle Halil Paşa gibi îade-i itibara mazhar olurlardı.

II. Genç Osman'ın şehâdeti üzerine tahta geçen IV. Murâd Han, henüz ondört yaşında idi. Eyüp'te yapılan kılıç kuşanma merâsimine evvelce beyân ettiğimiz üzere devrin en mûteber şeyhi sıfatıyla Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri çağırıldı ve Hazret-i Pîr, hayır-duâ ile yeni sultana kılıç kuşandırdı. IV. Murâd Han, tahta geçtiğinde çok küçük yaşlarda olduğundan ipler vâlidesinin ve birtakım devlet ricâlinin elindeydi. Zaman zaman bu durumdan bunalan IV. Murâd Han, tebdîl-i kıyafetle Hüdâyî Hazretleri'nin dergâhına giderek gönlünü zindeleştirir, ileriki günlere hazırlanırdı. Bu ziyâretleri samîmî bir dervişin edeb ölçüleri içinde gerçekleştiren IV. Murâd Han, birgün yanına lalasını da almıştı. Dergâhın kapısına varıp tokmağı hafifçe çaldıklarında içerden bir dervişin:

"-Kimdir?"

suâline lala, alışkın olduğu üzre derhal:

"-Yedi iklim pâdişâhı es-Sultân ibnü's-Sultân Murâd Han-ı Râbi' Efendimiz teşrîf eylediler. Hemen Şeyh Hazretlerine bildirile!.." deyiverdi. Derviş de:

"-Bu kapı saltanat kapısı değil!"

cevabını vererek kapıyı açmadı. Lalasının hâline tebessüm eden IV. Murâd Han:

"-Lala! Bu kapı kulluk ve gönül kapısıdır."

dedi ve tokmağı tekrar tıklattı. İçerden gelen aynı suâle büyük bir edeble:

"-Şeyh Hazretleri'ne Murâd kulunuz geldi deyiniz!"

ifâdesiyle mukâbele etti. Bunun üzerine kapı açıldı ve içeri alındılar. O sıralar hayli yaşlanmış bulunan Hüdâyî Hazretleri, her türlü liyâkatle kemâle erebilmesi için IV. Murâd Han'a müstesnâ bir alâka göstermekteydi. İşte bu alâka ve muhtelif irşâdlarının bir bereketidir ki IV. Murâd Han, gün geçtikçe madden ve mânen tekâmül, tecrübe ve seviye kazandı. Büyük dâvâları omuzlayabilecek bir kıvama geldi. Vakti gelince de yaptığı ciddî hamlelerle ordudaki ve ahâlî arasındaki disiplini sağlayarak daha o gün yıkılma tehkilesiyle karşı karşıya bulunan devleti büyük bir bâdireden kurtardı.

İşte Hüdâyî Hazretleri'nin en büyük kerâmetleri, cihan sultanlarını bu şekilde yönlendirebilmesi olmuştur. Bununla birlikte onun, erbâbın gönül hissiyâtını besleyici birçok kerâmetleri de bulunmaktadır. Hüdâyî Hazretleri'nin pek meşhûr olan kerâmetlerinden biri de, gâyet fırtınalı bir havada hiçbir kayıkçının denize açılmadığı bir zamanda kendi kayığına atlayıp birkaç müridiyle Üsküdar'dan sâlim bir şekilde karşıya geçmesidir. Allâh Teâlâ'nın izniyle kayığın takip ettiği yol, gâyet sût liman olmuş ve dört bir yanda şâha kalkmış dalgalar bu Allâh dostunun kayığına hiçbir zarar vermemişti.

Hâlen Üsküdar ile Sarayburnu arasındaki bu yola "Hüdâyî Yolu" denir. Bilen kayıkçılar, şiddetli fırtınalarda bu yolu takip ederler. Bu durum, Hüdâyî Hazretleri'nin günümüze kadar uzanan bâriz bir kerâmetidir. Nitekim bugün bile lodoslu havalarda Boğaz vapur seferlerinin sadece Üsküdar-Eminönü hattında yapılabilmesi, oldukça düşündürücüdür. Osmanlı Devleti'nin son günlerine kadar Boğaz'da deniz seferi yapan kaptanlar; yolcularını, Üsküdar'dan geçerken Azîz Mahmûd Hüdâyî -kuddise sirruh- dergâhına, Beşiktaş önünden geçerken Yahyâ Efendi dergâhına, Beykoz'dan geçerken de Hazret-i Yûşâ -aleyhisselâm- tarafına doğru tevcîh ederek "Fâtiha"ya dâvet ederlerdi. Bir zamanlar halkın, İstanbul'da medfûn olan büyük velîlere karşı edebi işte böyleydi! [6]

İrşâd ve mânevî terbiyesini şiirleriyle de devam ettiren Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri, bu sahada da gönülleri tenvîr eden pek te'sîrli eserler vermiştir. Bugün dahî büyük bir gönül hazzı içinde söylenegelen pek çok bestelenmiş şiirleri vardır.

Hüdâyî Hazretleri, bu şiirlerinden birinde gönülden mâsivânın çıkarılıp sırf Allâh muhabbetinin yerleştirilmesi husûsunu şöyle ifâde eder:

***Neyleyeyim dünyâyı
Bana Allâh'ım gerek.***

**Gerekmez mâsivâyı
Bana Allâh'ım gerek.**

**Ehl-i dünyâ dünyâda
Ehl-i ukbâ ukbâda
Her biri bir sevdâda
Bana Allâh'ım gerek.**

**Dertli dermanın ister
Kullar sultânın ister
Âşık cânânın ister
Bana Allâh'ım gerek.**

**Bülbül güle karşı zâr
Pervâneyi yakmış nâr
Her kulun bir derdi var
Bana Allâh'ım gerek.**

**Beyhûde hevâyı ko
Hakk'ı bula-gör yâ hû
Hüdâyî'nin sözü bu
Bana Allâh'ım gerek.**

Hüdâyî Hazretleri, şiirlerinde Yûnus Emre Hazretleri'nin takip ettiği yoldan giderek gönülleri mâneviyat ile yoğurur. Kulları, bu dünyânın aldatıcı ve geçiciliği karşısında îkâz eder:

**Kim umar senden vefâyı,
Yalan dünyâ değil misin?
Muhammedü'l-Mustafâ'yı
Alan dünyâ değil misin?**

**Yürü hey bî-vefâ yürü,
Sensin hod bir köhne karı.
Nice yüz bin erden geri
Kalan dünyâ değil misin?
Kastedip halkın özüne,
Toprak doldurup gözüne,
Ehl-i gafletin yüzüne
Gülen dünyâ değil misin?
Eğer, şâh u eğer bende
Her kişiyi salan sende
Kimse mekân tutmaz sende
Virân dünyâ değil misin?**

**Kimisini nâlân edip
Kimisini giryân edip
Âhir-i kâr uryân edip
Soyan dünyâ değil misin?**

**İşin gücün dâim yalan
Çok kişiden arta kalan
Nice kerre boşaluben
Dolan dünyâ değil misin?**

Bu şekilde dünyânın hakîkatini insana hatırlatan Hüdâyî Hazretleri, insanın sahip olduğu yüce makâma, yâni halîfetullâh olma sırrına dikkat çeker. Bu sırrı, insanın Hakk katından bu varlık âlemine gelişi ve yine Hakk'a dönüşü hakîkati çerçevesinde şöyle anlatır:

**Ezelden aşk ile biz yâne geldik!
Hakîkat, şem'ine pervâne geldik!
Tenezzül eyleyip vahdet ilinden,**

Bu kesret âlemin seyrâne geldik!

***Geçip fermân ile bunca avâlim
Gezerken âlem-i insâne geldik!
Fenâ buldu vücûd-i fânî mutlak,
Bıraktık katreyi ummâne geldik!***

***Nemiz ola Hudâyâ sana lâyık
Hemân bir lutf ile ihsâne geldik!
Umarız erelim bâkî hayâta,
Civâr-ı Hazret-i Rahmâne geldik!***

***Geçip âhir bu kesret âleminden,
Hüdâyî halvet-i sultâne geldik!***

Bütün evliyâullâh gibi Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in dâsitânî muhabbetinde zirveleşen Azîz Mahmûd Hüdâyî -kuddise sirruh-, gönlündeki Rasûlullâh aşkını şöyle dile getirir:

***Kudûmun rahmet ü zevk u safâdır yâ Rasûlallâh
Zuhûrun derd-i uşşâka devâdır yâ Rasûlallâh
Nebî idin dahî Âdem dururken mâ ü tîn içre
İmâmü'l-enbiyâ olsan revâdır yâ Rasûlallâh
Hüdâyî'ye şefâat kıl eğer zâhir eğer bâtın
Kapına intisâb etmiş gedâdır yâ Rasûlallâh.***

Hüdâyî Hazretleri, birgün müridleriyle birlikte kayıkla Boğaz'ı geçerken şiddetli bir fırtına çıkmış, şu şiirle Cenâb-ı Hakk'a ilticâ etmiştir:

***Allâhümme yâ Hâdî
Âsân eyle yolumuz!***

***Sehhil ubûra'l vâdî
Tiz geçir tut elimiz!***

***Yâ Rabb fazl u cûd ile
Kemâl-i şuhûd ile***

***Hakkânî vücûd ile
Islâh eyle hâlimiz!***

Görüldüğü gibi hizmetini geniş bir sahaya yayıp muvaffakiyetle sürdürmüş olan Hüdâyî Hazretleri, yaşamış olduğu asra ve sonraki yüzyıllara silinmez bir mühür vurmuş olarak 1628 miladi tarihinde ardından sayısız muhib, müntesib ile pek çok eser ve vakıf bırakarak bahtiyar bir şekilde rahmet-i Rahmân'a yürümüştür. Rahmetullâhi Aleyh!

O'nun yapmış olduğu hizmetler, devletin ve milletin selâmeti açısından pek mühim bir ehemmiyeti hâizdir. O, cihan pâdişâhlarını dahî yönlendirebilmiş, böylece koca bir mülkün emîn ellerde temâdîsini te'mîn etmişti. O dönemlerde yavaş yavaş başlayan tekke-medrese mücâdelesini dolayısıyla sarayda ve ilim erbâbı arasında bir hayli nüfûz ve te'sîri azalan tasavvufî hayatı, tekrar dirilterek cemiyete yeni bir zindelik kazandırmıştı.

O'nun mânevî tasarrufu vefatından sonra da devam etmiştir:

1638'de Bağdad seferine çıkan IV. Murâd'ın dirâyetini bilen Safevî hükümdarı, onun Bağdad önlerine gelmesi hâlinde şehri mutlak surette kaybedeceğini bildiğinden Sultan'ı bir suikastle ortadan kaldırmanın daha yerinde olduğunu düşünerek üç husûsî yetiştirilmiş casusu Osmanlı ordusuna göndermişti. Bunlar, bir gece sekiz kadar nöbetçiyi aşarak Sultan'ın yanına kadar girmeyi başardılar. Hemen hançerlerini çekip yatağın başına yaklaştılar. Uyumakta olan Sultan, o anda bir rü'yâ görmeye başladı: Çok sevdiği rahmetli üstâdı Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri, kendisine misâfir olmuştu. Birlikte oturuyorlardı. Ancak o esnâda Hazret-i Pîr'in o vakte kadar görülmedik bir sür'atlilikle birden ayağa kalkmasıyla haykırması bir oldu:

□ **"-Oğlum Murâd! Ayağa kalk!"**

Zaten hocası daha ayağa kalkarken edeben ayağa kalkmaya davranan IV. Murâd Han, gelen emirle daha bir hızla yerinden doğruldu. Rü'yâda gerçekleşen bu doğruluşla birlikte uyanarak gerçekte de yatağından kalkıverdi ve başında bulunan eli hançerli üç şahsı fark etti. Derhal üzerlerine yorganını fırlattı ve başı ucunda duran yaklaşık üç yüz kiloluk topuzunu kavradığı gibi üçünü de yere serdi. Böylece hocası Hüdâyî Hazretleri'nin yeni bir tasarrufuyla mutlak bir suikastten kurtulmuş oldu.

Hazret-i Pîr'in vefâtından sonra gerçekleşen bu tasarrufu, günümüzde de hâlen cârîdir ve birçok yaşanmış misâlleri vardır. İbret ve mâlumat bakımından bir misâl daha zikredelim:

Yıl bir 1975. Öğle namazına yakın bir vakitte Hazret-i Pîr'in türbesi önüne nûr yüzlü, buğday tenli ve tıknaz boylu bir genç gelmişti. O an tesâdüfen Azîz Mahmûd Hüdâyî Câmii'nin imâmına rastladı ve:

"-Efendim! Ben Azîz Mahmûd Hüdâyî'yi görmeye geldim! Kendisiyle nasıl görüşebilirim? Acabâ şu an burada mıdır?"

diye sordu. Böyle bir suâl karşısında şaşırان imâm Muharrem Efendi:

"-Oğlum! Evet Azîz Mahmûd Hüdâyî burada!"

dedi. Hazret-i Pîr'in orada olduğunu duyan genç, sevinçle:

"-Lütten beni onunla görüşürünüz!"

dedi. Fakat buna bir mânâ veremeyen Muharrem Efendi, türbenin yanında olduklarından tekrar:

"-Oğlum! Azîz Mahmûd Hüdâyî burada!" dedi.

Genç de, talebini tekrarladı:

"-O zaman benimle görüşür! Ben onunla görüşmek istiyorum!"

dedi. Muharrem Efendi, hâlâ gencin hâlinden bir şey anlamadığından mes'eleyi çözebilmek için:

"-Evlâdım! Sen Azîz Mahmûd Hüdâyî'yi tanıyor ve biliyor musun" diye sordu.

Yüzü gibi sînesi sâf olan delikanlı da, lafın böyle uzayıp gitmesine ve muhâtabının kendisini neden Mahmûd Hüdâyî ile görüştürmek istemediğine hayret ederek:

"-Ben Azîz Mahmûd Hüdâyî'yi yakından tanıyorum. Beni buraya o dâvet etti. Biz onunla ziyâret husûsunda sözleşmiştik. Benim geleceğimden haberi var." dedi.

Sözün burasında Muharrem Efendi, mes'elenin farklı bir vechesi ve sırlı bir nüktesi mevcûd olduğunu nihâyet idrâk etti ve merakla sordu:

"-Evlâdım! Nasıl sözleştiniz?"

Genç anlatmaya başladı:

"-Efendim ben 1974 Kıbrıs harekâtında paraşütle indirilen komando grubundandım. Biz, ordumuzun denizden, Rumlar'ın da Beşparmak dağlarından karşılıklı mücâdelelerini sürdürdükleri bir hengâmda paraşütlerle atladık. Ancak hava pek rüzgârlı olduğundan her birimiz bir tarafa savruluyorduk. Ben de düşman hatlarına düştüm. Ağaçlık bir mevki'de iki yandan gelen cehennemî bir ateş altında kaldım. Ne yapacağımı bilemez bir halde büyük bir şaşkınlık içindeyken karşıma uzun boylu, heybetli ve nûr yüzlü ihtiyar bir baba çıktı. Bana tatlı ve mütebessim bir çehre ile baktı ve: "-Oğlum! Burası düşman hattıdır. Ne işin var burada? Niçin tek başına bu hatta girdin?" dedi.

Ben de:

"-Baba! Ben gelmedim, rüzgâr buraya düşürdü." dedim.

Nûr yüzlü ihtiyâr, hafifçe başını salladı:

"-Ben de harbe geldim. Sizden evvel gönderildim. Buraları çok iyi bilirim. Hangi birliktensin oğlum? Gel seni onların yanına götürüyüm!" dedi.

Birlikte müthiş bir ateş topu altında yola koyulduk. O mübârek insan, gâyet sâkin bir yolda yürüyormuşçasına rahattı. Her hâli beni ayrı bir şaşkınlığa sevk ediyordu. Bana ismimi, nereli olduğumu v.s. birçok suâller sordu. Ben de istediği cevapları verdikten sonra iyice merak edip kendisini sordum:

"-Baba! Ya sen kimsin?"

O da:

"-Oğlum! Bana Azîz Mahmûd Hüdâyî derler." dedi.

Sonra:

"-Baba! Sen bana çok büyük bir iyilikte bulundun? Şâyet memlekete sağ-sâlim dönersem, bir vefâ borcu olarak seni ziyâret etmek isterim. Adresini verir misin?" dedim.

O güzel yüzlü mübârek insan, adres olarak sadece:

"-Oğlum! Üsküdar'a gelip kime sorsan beni sana gösterirler!" dedi.

Bu arada birliğime gelmiştik. Minnet, muhabbet ve hürmetle bu güzel insanın elini öptüm. Kendisiyle vedâlaştım. Sonra da kumandanımın yanına gittim. Beni bir anda karşısında gören kumandanım, pek şaşırıldı. Benim o ateş çemberinden nasıl olup da kurtularak birliğime ulaştığıma hayretle haykırdı:

"-Buraya nasıl gelebildin?"

Ben de:

□ **" Beni, yaşlı, güzel bir baba getirdi."** dedim.

Harb bittikten sonra memleketime döndüm. Ancak Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin bana yapmış olduğu iyilik hiçbir vakit aklımdan çıkmadığı için bir vefâ borcu olarak nihâyet ziyâretine niyetlenip Üsküdar'a geldim. Sorduğum kimseler:

□ **"O mübârek bir zâttır"** diyerek burayı târif ettiler.

Bu arada sükût edip derin bir nefes alan genç, Muharrem Efendi'ye önceki talebini tekrarladı: **"-Efendim! İşte Azîz Mahmûd Hüdâyî ile böyle tanıştık. Artık himmet edin de beni kendisiyle görüştürün!"** dedi.

Böylece mes'eleyi bütün yönleriyle öğrenen Muharrem Efendi, şâhid olduğu bu mânevî manzara karşısında pek duygulandı. Yalvarırcasına gözlerinin içine bakan delikanlıya bir müddet hiçbir şey diyemedi. Sonra da kendini toparlayıp içli bir sesle âdetâ kekeleyerek hulâsaten:

"-Evlâdım! Azîz Mahmûd Hüdâyî, hayatta olan bir kimse değil, 1543-1628 yılları arasında yaşamış bulunan büyük bir Allâh dostudur. Herhalde seni buraya Fâtiha okuman için çağırılmış olmalıdır! İşte türbesi!" diyebildi.

Bu cevabı duyan vefâkâr ve imanlı genç, daha o an öğrendiği hakîkat üzerine son derece müteessir oldu. Kendisini görmek niyet ve hasretiyle geldiği ve hayatını borçlu olduğu büyük velînin sadece türbesiyle karşılaşmıştı. Harp sahasının o müthiş hengâmında yaşadığı mânevî tasarrufun daha yeni yeni farkına vardı ve bir çağlayan hâlinde hıçkırmaya başladı. Ellerini yüzüne kapadı; uzun bir müddet içli içli ağladı. Hüdâyî mihrabının imâmı da, ağlıyordu... Bu hâdise, Allâh'ın velî kullarına bahşettiği mânevî tasarrufu ne güzel sergiler. Bu tasarruf, Hazret-i Peygamber sallâllâhü aleyhi ve sellem'den zamanımıza kadar gelen evliyâullâhın mânevî yardımlarından bir misâldir.

Şunu unutmamak lâzımdır ki, fâil-i mutlak, Cenâb-ı Hakk'dır. Onun kullara yardımı, gerek melekler vâsıtasıyla, gerekse Allâh'ın velî kulları vâsıtasıyla günümüze kadar olagelmıştır.

Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri'nin Sultan I. Ahmed Han'ın talebi üzerine yaptığı şu duâsı ne kadar mânâlı ve güzeldir:

"Yâ Rabbî! Kıyâmete kadar bizim yolumuzda bulunanlar, bizi sevenler ve ömründe bir kerre türbemize gelip rûhumuza Fâtiha okuyanlar bizimdir... Bize mensub olanlar, denizde boğulmasınlar; âhir ömürlerinde fakirlik görmesinler; îmânlarını kurtarmadıkça ölmessinler; öleceklerini bilsinler ve haber versinler ve de ölümleri denizde boğularak olmasın!.."

Bütün ulemâ ve evliyâ, bu duânın kabul olduğunu, bu yola mensub olanların denizde boğulmadıklarını ve pek çok kimsenin vefât günlerine yakın öleceklerini haber verdiklerini bildirdiler.

Ey her türlü belâya âmîn deyip Hu'larla zikre karışan ruhların hanesi,

Her dem aşkı libâs kılan bedenleriyle sırat-ı müsâkîme kanatlanan gönüllerin asitânesi,

Ey kusuru görmeyen, hasenatı sükûtlarla dahi terennüm etmeyi leblere haram kılanların sarayı; ne mutlu Sana ki Hüdâyî gibi mahbûbu, tarifsiz bir aşkla sinende saklıyorsun. İzin ver, edeble gireceğimiz kapından lütûfla çıkalım.

Ey aşk, senin yolunu tutacağıma kasem ederim! [\[7\]](#)

Azîz Mahmûd Hüdâyî, insanların Ehl-i sünnet îtikâdında bulunmaları ve ibâdetlerini doğru yapmaları için pekçok eser yazmıştır. Bu eserlerden bâzıları şunlardır: [\[8\]](#)

1) Nefâis-ül-Mecâlis,

2) Tecelliyât,

3) Dîvân-ı İlâhiyât,

4) Habbet-ül-Muhabbe,

5) Necât-ül-Garîk,

6) Tarîkatnâme,

7) Tezâkir-i Hüdâyî,

8) Ahvâl-ün- Nebiyy-il-Muhtâr Aleyhi Salevâtullah-il-Melik-i-Cebbâr,

9) Câmi-ul-Fadâil ve Kâmi-ur-Rezâil,

10) Feth-ul-Bâb ve Ref-ul-Hicâb,

11) El-Feth-ül-İlâhî,

12) Hâşiyet-ül-Kühistânî fî Şerh-il-Fıkh-ı Keydanî,

13) Hayât-ül-Ervâh ve Necât-ül-Eşbâh,

14) Tarîkat-ı Muhammediyye,

15) Vâkıât,

16) Şerhun alel- Kasîdet-il Vitriyye fî Medhi Hayr-il-Beriyye,

17) Mensûr Mevlîd-i Nebî.

*Alan sensin veren sen kılan sen
Ne verdinse odur dahi nemiz var
Hakikat üzre anlayıp bilen sen
Ne verdinse odur dahî nemiz var*

*Tutan el u ayak senden gelüpdür
Gören göz u kulak senden gelüpdür
Efendi dil dudak senden gelüpdür
Ne verdinse odur dahî nemiz var*

*Hudâyâ biz bu zâtı kanda bulduk
Neye ef'âl sıfâtı kanda bulduk
Fenâyı yâ sebâtı kanda bulduk
Ne verdinse odur dahî nemiz var*

*Bizim ahvâlimiz ey Hayy-u Kayyûm
Cenâb-ı Pâkine hep cümle mâlûm
Buyurdun oldu illa kaldı mâdûm
Ne verdinse odur dahî nemiz var
Hüdâyî'yi sen eriştir murâda*

*Senindir çünkü hükm arz u semâda
Efendi dahli yok ğayrın arada
Ne verdinse odur dahî nemiz var.*

□□□□□ *Aziz Mahmud Hüdayi Hz.*

---

[1] Ekonomist / Akademisyen

[2] <http://www.istanbultarih.com/toplanin-azizim-hudayi-yoluna-seyrusefer-var/>

[3] <http://www.istanbultarih.com/toplanin-azizim-hudayi-yoluna-seyrusefer-var/>

[4] Osman Nuri Topbaş Hocaefendi'nin kaleminden;
<http://www.hudayivakfi.org/aziz-mahmud-hudayi-hz/aziz-mamhmud-hudayi-hayati.html>

[5] <http://www.istanbultarih.com/toplanin-azizim-hudayi-yoluna-seyrusefer-var/>

[6] Osman Nuri Topbaş Hocaefendi'nin kaleminden;
<http://www.hudayivakfi.org/aziz-mahmud-hudayi-hz/aziz-mamhmud-hudayi-hayati.html>

[7] <http://www.istanbultarih.com/toplanin-azizim-hudayi-yoluna-seyrusefer-var/>

[8] http://tr.wikipedia.org/wiki/Mahmud_H%C3%BCdayi

